

Bartłomiej Nałęcz

Uniwersytet Pomorski w Słupsku

ORCID: 0000-0002-6974-1435

bartlomiejnalecz@gmail.com

<https://doi.org/10.34858/api.1.2023.41>

Głos w sprawie znaczenia sprzeciwu prokuratora w przedmiocie wydania listu żelaznego

1. Wstęp

List żelazny z wielu powodów stanowi szczególnie interesującą instytucję polskiego prawa karnego procesowego. Za takim jego traktowaniem przemawiają chociażby względy historyczne¹. Innym argumentem może być fakt, że w literaturze naukowej wciąż poddawany jest on pogłębionym analizom². Żywemu zainteresowaniu sprzyja, co oczywiste, uczynienie z listu żelaznego przedmiotu aktualnie obowiązujących rozwiązań karnoprocesowych. Stąd istotne wypowiedzi na ten temat znajdują swój wyraz w uwagach praktycznych zawartych w stanowiskach orzeczniczych tak Sądu Najwyższego, jak i sądów powszechnych. Charakterystyczne jest, że zakorzenienie historyczne listu żelaznego, wspierane niemałym zainteresowaniem literatury prawniczej oraz judykatury, nie przekłada się na wypracowanie jednolitego stanowiska w postrzeganiu jego charakteru prawnego, a zatem w kwestii, jak może się wydawać, rudymen tarnej³. Z instytucją tą wiąże się jednak więcej problematycznych zagadnień.

W ostatnim czasie źródłem zauważalnej komplikacji w sferze pojmowania listu żelaznego, a konkretnie w aspekcie roli oskarżyciela w procesie jego wydawania, stała się wydatna zmiana brzmienia art. 281 k.p.k. dokonana za sprawą noweli „kwietniowej” na

¹ List żelazny cechuje niezwykle bogata tradycja. Na ziemiach polskich dokumenty odpowiadające funkcji immunizowania osób, wobec których były one wystawiane, a zatem pokrywające się z głównym celem listu żelaznego w aktualnym kształcie, pojawiły się bowiem już w XIV w. – zob. E. Struczyk, *Wydanie listu żelaznego jako rezultat pertraktacji procesowych*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2007, nr 72, s. 232-233; także D. Drajewicz, *List żelazny i jego ewolucja w systemie polskiego prawa karnoprocesowego*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 4, s. 107.

² Biorąc pod uwagę tylko najświeższe publikacje monograficzne, wymienić tu należy prace D. Drajewicza, *List żelazny w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2020, passim; oraz K. Gajowniczek-Pruszyńskiej, *Instytucja listu żelaznego w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2022, passim.

³ Wskazuje się, że wypracowano w tym zakresie nawet 11 różnych stanowisk. Ich przegląd zob. R.A. Stefański, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorzczak, D. Świecki, Warszawa 2021, s. 1073-1075.

skutek wprowadzenia do tego przepisu § 2 stanowiącego o wdrożeniu w proces wydawania listu żelaznego na etapie przygotowawczym sprzeciwu prokuratorskiego⁴. Poczynione na tym tle interpretacje doprowadziły do wyklarowania dwóch rozbieżnych stanowisk, którym poświęcono dalsze wywody. Oddać należy jednak, że przytoczona zmiana jedną rzecz rozjaśnia. Mianowicie, w aktualnym stanie prawnym będącym efektem przywołanej nowelizacji wyraźnie wybrzmiewa możliwość wydania listu żelaznego wobec podejrzanego na przygotowawczym etapie postępowania. Na gruncie uprzednio obowiązującej treści art. 281 k.p.k. kwestię tę zasadniczo przesądzano na podstawie związania obowiązków wynikających z wydania listu żelaznego ze stawiennictwem podejrzanego do prokuratora⁵.

2. Stanowiska na temat sprzeciwu prokuratora

Naświetlając zasygnalizowaną wyżej problematykę, należy najpierw zauważyć, że możliwość sformułowania przez prokuratora sprzeciwu wobec wydania listu żelaznego w stadium przygotowawczym sprawy, co może zaskakiwać, nie jest niczym nowym dla praktyki stosowania prawa. Zbieżne z tym uprawnienie da się bowiem zrekonstruować z zapewnienia prokuratorowi czynnego udziału w postępowaniu, w którym procedowane jest skorzystanie z dobrodziejstwa odpowiadania przez podejrzanego z wolnej stopy w ramach rzeczonoj instytucji. Dobitnego podkreślenia wymaga jednak to, że zagwarantowanie oskarżycielowi publicznemu wypowiedzi w procedowanej kwestii stanowi równocześnie wyraz realizacji zasady równouprawnienia stron w postępowaniu karnym⁶. Z tego wniosek, że prokurator miał także przed zmianą dokonaną nowelą „kwietniową” obiektywną sposobność sformułowania merytorycznego stanowiska w przedmiocie wydania listu żelaznego w danym wypadku, w tym również, co jawi się jako oczywiste, sprzeciwienia się temu⁷.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1375 z późn. zm.). Zmiana nastąpiła z mocy art. 3 pkt 6 Ustawy z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1023), którym przepisowi z art. 281 § 2 k.p.k. nadano brzmienie: „W postępowaniu przygotowawczym list żelazny może być wydany na wniosek prokuratora albo przy braku jego sprzeciwu”. Regulacja w takiej wersji tekstowej weszła w życie z dniem 22 czerwca 2021 roku. W niniejszym tekście zmianę tę określono nowelą „kwietniową”.

⁵ Zob. m.in. R.A. Stefański, *List żelazny w nowym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 11, s. 33-47; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2016, s. 453.

⁶ Na temat powiązania roli oskarżyciela publicznego w postępowaniu o wydanie listu żelaznego z punktu widzenia zasady równouprawnienia zob. D. Drajewicz, *List żelazny a zasady karnoprocesowe*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 4, s. 111.

⁷ W niniejszym tekście „sprzeciw” i „sprzeciwienie” traktuje się odpowiednio jako instytucjonalną kompetencję prokuratorską z art. 281 § 2 k.p.k. i wyraz jej urzeczywistnienia, a zatem synonimicznie. Uwagę tę czyni się z racji podnoszonego w literaturze ich pojęciowego rozróżnienia, co jednak wymaga przyjęcia określonych

Niemniej wprowadzając art. 281 § 2 k.p.k. ustawodawca zdecydował o deskryptywnym określeniu możliwości wydania przez sąd okręgowy listu żelaznego w postępowaniu przygotowawczym przy braku sprzeciwu prokuratorskiego. Formuła słowna tego przepisu okazała się z kolei podstawą dla dwóch wyraźnie zdystansowanych względem siebie poglądów odnoszących się do kwestii znaczenia nadawanego rzeczonemu sprzeciwowi. Jedno z tych stanowisk traktuje przedmiotowy sprzeciw jako wiążący sąd przekaz, w następstwie którego wyrażenia organ sądowy zobligowany jest do odmowy wydania listu żelaznego⁸. W drugim poglądzie związanie to nie zachodzi, a sąd, choćby prokurator taki sprzeciw wyartykułował, wciąż pozostaje decyzyjny w znaczeniu, w jakim stanowisko oskarżyciela nie przesądza o kierunku ostatecznego rozstrzygnięcia⁹.

3. Charakter odmienności w rozumieniu sprzeciwu prokuratora

Zaprezentowane wyżej stanowiska pozostają ze sobą w kategorycznej rozbieżności, co oznacza, że wypracowanie wspólnego konsensusu łączącego racje pochodzące z obu stron nie jest możliwe. Trudno bowiem mówić o zakresowym sprzeciwieniu się¹⁰. Innymi słowy, sprzeciw prokuratora na gruncie art. 281 § 2 k.p.k. wiąże sąd albo nie. Na szczególną uwagę zasługuje waga sporu powstałego w wyniku zestawienia tych stanowisk. Istotnie, rozbieżności te dla praktyki sądowej niosą za sobą bardzo poważne konsekwencje. Potencjalnie dojść może bowiem do stanu, w którym pod rządami tej samej ustawy karnoprosesowej poszczególne sądy przyjmą odmienne podejścia co do traktowania omawianego sprzeciwu, opowiadając się za racjami leżącymi u podstaw jednego bądź drugiego stanowiska. To zaś nie tylko utrudni osobom uwikłanym w proces karny orientację

założeń wyjściowych, a dla rozważanego w niniejszym artykule problemu nie jest konieczne – na ten temat zob. A. Grubalska, *Sprzeciwienie się prokuratora a sprzeciw w procesie karnym*, „Przegląd Sądowy” 2023, nr 3, s. 47-59.

⁸ R.A. Stefański, [w:] *System Prawa...*, s. 1085; K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, R. Koper, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2023, s. 838 i n.; K. Gajowniczek-Pruszyńska, op. cit., s. 205; A. Grubalska, op. cit., s. 49; K. Eichstaedt, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2023, art. 281 (dostęp: 11.04.2023).

⁹ J. Skorupka, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 715 i n.; Ł. Cora, *Charakter prawny sprzeciwu prokuratora co do wydania listu żelaznego w postępowaniu przygotowawczym. Głos do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 marca 2022 r., II AKz 222/22*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2022, nr 7-8, s. 92-94.

¹⁰ Inną rzeczą jest powiązanie sprzeciwu, o którym mowa w art. 281 § 2 k.p.k., z art. 283 § 1 k.p.k. w ramach zastosowania pozajęzykowych dyrektyw wykładni i tym samym podjęcie próby zrekonstruowania kompetencji prokuratora do uzależnienia sprzeciwu od złożenia przez podejrzanego poręczenia majątkowego. Jak się wydaje, przy skutecznej próbie można wówczas mówić o warunkowym charakterze sprzeciwu w zakresie, w jakim wiąże się on z uczynieniem zadość poręczeniu stosownie do art. 283 § 1 k.p.k. Zagadnienie to wykracza jednak poza problematykę podjętą w niniejszym tekście.

w sytuacji podejrzanego w kontekście ustalania warunków skorzystania wobec niego z listu żelaznego. W skrajnym wypadku może nawet doprowadzić do uchybienia zasadzie równości wobec prawa, a to, jeśli odmienne w tym zakresie przekonania przełożą się na utrwalenie różnych praktyk w poszczególnych sądach okręgowych¹¹. Trudno natomiast zaakceptować stan, w którym sądy w stosowaniu tych samych instytucji karnoprocesowych rozbieżnie obchodzą się z wolnością jednostki, a w czym też tkwi istota listu żelaznego.

W tym dwugłosie znamienne jest, że przedmiotowe różnice pogładowe wyostrajają się już na płaszczyźnie językowego rozumienia zwrotu z art. 281 § 2 k.p.k. stanowiącego o tym, że list żelazny może być wydany „na wniosek prokuratora albo przy braku jego sprzeciwu”. Z takiej konstrukcji odczytuje się bowiem jednoznaczny przekaz, stosownie do którego stanowisko prokuratorskie wyrażające sprzeciw (brak zgody) nie może umknąć sądowi orzekającemu, a co za tym idzie, sąd nie powinien go zignorować¹². Rzeczne zignorowanie ma z kolei objawiać się w nieuwzględnieniu stanowiska prokuratora na skutek orzeczenia wbrew sprzeciwowi. W takim spojrzeniu sprzeciw prokuratora stanowi zarazem negatywną przesłankę wydania listu żelaznego¹³. Z taką interpretacją zasadniczo nie sposób się zgodzić z kilku powodów, o których szerzej dalej. Jednakże nie jest ona całkowicie pozbawiona słuszności. Takie zapatrywanie znajduje swoje poparcie choćby w zasadach techniki prawodawczej. Wynika z nich wszak, że upoważnienia, niezależnie od tego, czy są one fakultatywne, czy obligatoryjne, ustawodawca powinien formułować w sposób jednolity¹⁴. W świetle tego przepisu z art. 281 § 2 k.p.k. z powodzeniem można zaliczyć do grupy regulacji o takiej samej redakcji, a których przekaz normatywny nie przewiduje rozwiązań alternatywnych względem tych wysłowionych literalnie w przepisie¹⁵. Jednocześnie

¹¹ Fakt utrwalenia danej linii orzeczniczej w dyskursie prawniczym stanowi wszak wydatnie istotny argument przemawiający za utrzymaniem określonej interpretacji – na ten temat zob. M. Romanowicz, *Utrwalona linia orzecznicza jako argument z (własnego) autorytetu sądowego*, [w:] *Rola orzecznictwa w systemie prawa*, red. T. Giaro, Warszawa 2016, s. 173 i n.

¹² Zob. K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, R. Koper, [w:] op. cit., s. 838 i n.

¹³ K. Eichstaedt, [w:] op. cit.; także R.A. Stefański, *Skutki procesowe sprzeciwu prokuratora w przedmiocie wydania listu żelaznego. Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 marca 2022 r.*, II AKz 222/22, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2022, nr 7-8, s. 81.

¹⁴ Jak się wskazuje, zasady techniki prawodawczej pomyślano, aby taką funkcję właśnie pełniły – zob. S. Wronkowska, M. Zieliński, *Komentarz do zasad techniki prawodawczej z dnia 20 czerwca 2002 r.*, Warszawa 2012, s. 18-19.

¹⁵ Jako przykład posłużyć tu może art. 277 § 1 k.p.k. stanowiący o tym, że zakaz opuszczania kraju „może być” połączony z zatrzymaniem paszportu lub innego dokumentu uprawniającego do przekroczenia granicy „albo” z zakazem wydania takiego dokumentu. Podobieństwo redakcyjne do art. 281 § 2 k.p.k. zdaje się nie budzić większych wątpliwości, przy czym wyłączenie rozwiązań połączonych w alternatywie „albo” nie wskazuje na inne rozwiązania niż te połączone tą alternatywą. Tylko na marginesie wypada jednak odnotować, że tak ustanowiony katalog dokumentów podlegających zatrzymaniu nie zawiera wszystkich możliwych dokumentów nadających uprawnienie do przekraczania granicy państwa, choć kwestii tych upatruje się w innych racjach. Niedopuszczalne jest bowiem zatrzymanie dowodu osobistego uprawniającego do migracji

przytoczony fragment art. 281 § 2 k.p.k., a konkretnie użyty w nim zwrot „może”, na gruncie językowym interpretuje się jako przewidujący możliwość wydania listu żelaznego w sytuacji, gdy spełnione będą wskazane tam warunki, co jednak nie wyklucza wydania takiego listu również w innych sytuacjach¹⁶. Jak się wydaje, temu zapatrywaniu także nie sposób odmówić słuszności, a to z racji jego poprawności na podłożu logicznym.

Oba zapatrywania opierają się zatem na argumencie prawidłowości formuły gramatycznej art. 281 § 2 k.p.k. ocenianej z punktów widzenia językowego i logicznego. Ponieważ wydzźwięki tych poglądów pozostają zasadniczo rozbieżne, prowadząc do zupełnie odmiennych wniosków, to stwierdzone prawidłowości paradoksalnie zakłócają komunikatywność wymienionego przepisu, burząc tym samym przekaz kierowany do adresatów dekodowanego z niego ładunku normatywnego. Wydaje się też, że przy ograniczeniu rozważań do płaszczyzny językowej rozbieżności te bardzo trudno zażegnać. W szerszym ujęciu ich rozstrzygnięcie wymaga bowiem odniesienia się do kwestii związanych ze znaczeniem znaku słownego, a i tu osiągnięcie zgodnych poglądów może okazać się problematyczne, jeśli zważy się na konieczność uwzględnienia w czynionych na tym polu analizach zagadnień z zakresu semantyki filozoficznej i językoznawczej. To zaś znacznie poszerzy rozważania, narażając je tym samym na dalsze komplikacje cechujące się autonomiczną problematyką. Skoro od strony językowej art. 281 § 2 k.p.k. stanowi podstawę dla obrony obu spornych i tak oddalonych merytorycznie poglądów, wyprowadzić trzeba zatem wniosek o niefortunności tekstowej warstwy tego przepisu.

Zauważenia wymaga jednak, że jeśli intencją ustawodawcy było nadanie sprzeciwowi mocy wiążącej sąd, to taki przekaz dużo klarowniej z pewnością przedstawiałby się w innym sformułowaniu art. 281 § 2 k.p.k. Przykładowo, przy odstąpieniu od zawarcia formuły „może być wydany” i zastąpieniem jej „wydaje się”, pozostawiając jednocześnie w alternatywie rozłącznej uprawnienie prokuratora do wywiedzenia wniosku o wydanie listu żelaznego oraz brak sprzeciwu prokuratorskiego, jeśli wniosek pochodzi od innej osoby. W takim wypadku przepis z art. 281 § 2 k.p.k. stanowiłby, że: „W postępowaniu przygotowawczym list żelazny wydaje się na wniosek prokuratora albo przy braku jego sprzeciwu”. Tym samym nietrafność zakwestionowanego w niniejszym tekście stanowiska można próbować argumentować również możliwością sformułowania kontestowanego przekazu w prostszej i dosadniejszej postaci słownej, podnosząc zarazem, że ustawodawca odstąpił od tego ze względu na inną

wewnątrzspółnotowej (zob. R.A. Stefański, S. Zabłocki, [w:] R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 167-296*, Warszawa 2019, s. 1183).

¹⁶ Tak w postanowieniu Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 marca 2022 r., II AKz 222/22, LEX nr 3334354; odmiennie A. Grubalska, op. cit., s. 49.

intencję, a wpisującą się w racje stanowiska przeciwnego w tym dyskursie, jakim jest niezwiązanie sądu sprzeciwem prokuratora.

4. Rozstrzygnięcie problemu postrzegania charakteru prawnego sprzeciwu prokuratora

Zważając na źródło rozbieżności zarysowanych wyżej stanowisk znajdujące się w warstwie tekstowej art. 281 § 2 k.p.k., co należy identyfikować ze sposobnością dojścia do odmiennych wyników wykładni językowej tej regulacji, w celu zweryfikowania prawidłowości tych poglądów konieczne jest sięgnięcie po wykładnię pozajęzykową. Potrzeba poddania analizowanego przepisu wykładni pozajęzykowej, a zatem systemowej i funkcjonalnej, wynika zresztą z powszechnie przyjmowanych w doktrynie prawa karnego metod interpretacyjnych¹⁷.

W orzecznictwie wyrażono już syntetyczny, lecz stanowczy, a przede wszystkim trafny pogląd, zgodnie z którym nadawanie sprzeciwowi prokuratora wiążącego charakteru pozostaje wątpliwe z punktu widzenia wykładni systemowej¹⁸. Istotnie, za uznaniem, że sprzeciw nie jest przesądzający (wiązący), przemawia przede wszystkim rola sądu okręgowego w procesie wydawania listu żelaznego, będącego wszak organem zawsze właściwym do orzekania w tym przedmiocie niezależnie od stadium postępowania. W ramach tej kompetencji sąd zatem stanowi samodzielny organ w rozumieniu przymiotu nadawanego mu przez art. 8 § 1 k.p.k. Akceptacja limitowania decyzyjności sądu w omawianej kwestii wolą prokuratora w swojej istocie nie jest zaś niczym innym, jak zrównaniem instytucji listu żelaznego pod kątem oddziaływania prokuratorskiego z

¹⁷ Co z kolei znajduje swoją podstawę w założeniach derywacyjnej wykładni prawa, które – w dużym uproszczeniu – zasadzają się w dekodowaniu normy w procesie pełnej wykładni, a zatem z wykorzystaniem wszystkich dyrektyw, w tym językowych, systemowych i funkcjonalnych. O tożsamej potrzebie odczytywania przepisów karnoprosesowych zob. T. Grzegorzcyk, *Kilka uwag o potrzebie sięgania do wykładni systemowej i funkcjonalnej w procesie wykładni przepisów prawa w sprawach karnych*, [w:] *W poszukiwaniu dobra wspólnego*, red. A. Choduń, S. Czepita, Szczecin 2010, s. 399 i n. Trzeba jednak zastrzec, że problematyka wykładni jest niezwykle rozbudowana, a każde stanowisko wiążące się z przedsiębranym sposobem egzegezy wymaga poczynienia szerszych rozważań. Niemniej warto zauważyć, a co wydaje się dostatecznym argumentem do odstąpienia w niniejszym tekście z czynienia w tym zakresie pogłębionych analiz, że wykładnię derywacyjną przedstawia się jako zintegrowany model wykładni zasadniczo uwzględniający czynności najistotniejsze dla innych wyróżnianych w polskiej doktrynie koncepcji wykładni – zob. M. Zieliński, O. Bogucki, A. Choduń, S. Czepita, B. Kanarek, A. Municzewski, *Zintegrowanie polskich koncepcji wykładni prawa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2009, z. 4, s. 23 i n.

¹⁸ Zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 marca 2022 r., II AKz 222/22, LEX nr 3334354; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 27 kwietnia 2022 r., II AKz 393/22, LEX nr 3357362; także postanowienie Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 6 czerwca 2022 r., XIV Kp 683/22, LEX nr 3357363.

wolnościowymi środkami zapobiegawczymi, o których stosowaniu w stadium przygotowawczym decyduje wszak prokurator. Naturalnie nasuwa się więc pytanie o faktyczną decyzyjność sądu w takim zapatrywaniu. Ciężko o odpowiedź inną niż stwierdzenie zależności od woli prokuratora i sprowadzenie organu rozstrzygającego do roli wyłącznie narzędzia tę wolę realizującego. W takim ujęciu znaczenie sprzeciwu zrównuje się z tymi nadawanymi rozstrzygnięciami, o których mowa w art. 8 § 2 k.p.k., co niezwykle trudno obronić¹⁹. W dalszej perspektywie tworzy to podstawy do formułowania poglądów stwierdzających poważane uchybienia, w tym również klasyfikowane jako godzące w konstytucyjne gwarancje²⁰.

Oczywiste jest też, że powierzenie prokuratorowi decyzyjności w furtce sprzeciwu nie sprzyja ekonomii procesu, skoro w tym fragmencie postępowanie przenosi się przed sąd. W globalnym ujęciu, a zatem niezależnie od tego, że sąd procedując na etapie przygotowawczym, rozstrzyga kwestię incydentalną, zabieg w postaci przeniesienia formalnie powierzonej sądowi kompetencji, przy faktycznej decyzyjności prokuratora, rzutować musi w jakimś stopniu na czas trwania przedsądowego stadium sprawy. Wyraźnie rysuje się przy tym rozbieżność zachodząca między stanem, w którym postępowanie ulega wydłużeniu na skutek uczynienia zadość potrzebie niejako zatwierdzenia przez sąd autonomicznej decyzji prokuratora, a zasadą szybkości procesu ściśle związaną z ekonomią procesową. Trafnie zatem zauważa się, że uznawanie sprzeciwu jako wiążącego sąd jest wyrazem niespójności systemowej także ze względów płynących z ekonomiki postępowania karnego²¹. W tym kontekście wymaga również odnotowania, że takie ujęcie sprzeciwu pozwala traktować go jako swoiste porozumienie pomiędzy podejrzanym a prokuratorem,

¹⁹ Wystarczy tu wskazać, że rozstrzygnięcie, o którym mówi art. 8 § 2 k.p.k., winno spełniać kumulatywnie trzy warunki, w tym cechować się prawomocnością, pochodzić od sądu i kształtować prawo lub stosunek prawny (zob. M. Kurowski, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I*, wyd. IV, red. D. Świecki, Warszawa 2018, s. 74 i n.). Oczywiście jest, że sprzeciw prokuratora tego nie wypełnia. Wypada jednak odnotować stanowisko, zgodnie z którym odstępstwa od zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu karnego (art. 8 § 2 k.p.k.) wynikają także z innych postanowień ustawy, jak i innych aktów normatywnych o randze ustawy – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 1998 r., IV KKN 492/97, OSNKW 1999, nr 1-2, poz. 5; ale zob. krytyczne uwagi Z. Świdy o wykładni rozszerzającej art. 8 § 2 k.p.k. – Z. Świda, *Głosa do wyroku SN z dnia 1 grudnia 1998 r., IV KKN 492/97*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1999, nr 7-8, s. 150.

²⁰ Pogląd temu sprzyjający sformułował Trybunał Konstytucyjny, wskazując, że uzależnienie rozstrzygnięcia sądu od woli organów pozasądowych stanowi sprzeniewierzenie się zasadzie niezawisłości sędziowskiej; równocześnie stanowiące istotne uchybienie w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości – zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 1998 r., K 3/98, OTK 1998, nr 4, poz. 52.

²¹ Zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 marca 2022 r., II AKz 222/22, LEX nr 3334354.

które sąd jedynie zatwierdza. Oparcie listu żelaznego na konsensie z założenia różni się natomiast z rozwiązaniami wydłużającymi postępowanie²².

Perspektywa wiążącego sprzeciwu koliduje nadto z charakterem instytucji listu żelaznego, którego wydanie jest fakultatywne, co oznacza, że spełnienie formalnych przesłanek nie przesądza jeszcze zasadności jego wydania²³. Przyjęcie, że brak sprzeciwu stanowi warunek wydania listu żelaznego, naturalnie skłania z kolei do postrzegania okoliczności niesprzeciwienia się prokuratora jako substratu materii leżącej u podstaw fakultatywnego orzekania²⁴. Należy podkreślić, że mowa tu o substracie możliwym do wyparcia według uznania sądu w zakresie, w jakim zezwala na to fakultatywna natura rozstrzygnięcia danej kwestii procesowej.

Za uznaniem niewiążącego charakteru omawianego sprzeciwu przemawia również wykładnia funkcjonalna, w szczególności względy wynikające z celowościowego kontekstu art. 281 § 2 k.p.k.²⁵ W kontekście tego twierdzenia nie sposób zgodzić się z Katarzyną Gajowniczek-Pruszyńską, że uzasadnienie nowelizacji, z mocy której wprowadzono przywołany przepis, nie rozświeśla celów przyświecających ustawodawcy w powierzeniu prokuratorowi możliwości wyrażenia sprzeciwu²⁶. Wydaje się, że jest wręcz przeciwnie, a przekaz taki został nawet bardzo klarownie wyłożony. Rozbudowanie przepisu 281 k.p.k. nowelą „kwietniową” o regulację odnoszącą się do pozyskania sprzeciwu prokuratorskiego ma zapewnić prokuratorowi realny wpływ na korzystanie z instytucji odpowiadania z wolnej stopy na etapie postępowania przygotowawczego²⁷. Jak już wyżej nadmieniono, dotychczas rzeczony wpływ nie był wprost w ustawie wyrażony, a sposobność jego wywarcia wynikała z umożliwienia prokuratorowi udziału w posiedzeniu, co zaś tylko otwierało drogę do zaprezentowania przezeń swojej oceny w procedowanym przedmiocie. Stąd *ratio legis* w tym

²² Wskazać należy, że istotą konsensualizmu w polskim procesie karnym, co do zasady, jest wszak m.in. przyspieszenie postępowania – por. P. Kardas, [w:] *Etyka adwokacka a kontradyktoryjny proces karny*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2015, s. 47.

²³ Tak K. Eichstaedt, [w:] op. cit.

²⁴ Przeciwnego stanowiska można próbować bronić, podnosząc odmienną procedurę na etapie postępowania przygotowawczego i sądowego regułą *lex specialis derogat legi generali*, co jednak nie rozwiązuje problemu. Wciąż aktualne będą bowiem zarzuty osadzone w wątpliwościach co do faktycznej decyzyjności sądu oraz te wynikające z racji ekonomiki procesowej.

²⁵ Na marginesie zauważyć należy, że kontekst celowościowy nie wypełnia całej kontekstowości wykładni funkcjonalnej, lecz jako jedna z jej odmian służy właśnie eliminowaniu występujących w tekstach prawnych wieloznaczności – szerzej na ten temat zob. T. Gizbert-Studnicki, *Wykładnia celowościowa*, „Studia Prawnicze” 1985, nr 3-4, s. 52 i n.

²⁶ Wymaga jednak podkreślenia, że K. Gajowniczek-Pruszyńska feruje ten pogląd, przyjmując równocześnie przesądzające dla wydania listu żelaznego znaczenie sprzeciwu prokuratorskiego – K. Gajowniczek-Pruszyńska, op. cit., s. 205.

²⁷ Zob. uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 867, s. 15, www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=867 (dostęp: 11.04.2023).

przypadku przejawia się w dążeniu przez ustawodawcę do zagwarantowania, że sąd procedując nad wydaniem listu żelaznego, pozyska stanowisko gospodarza etapu postępowania przygotowawczego w ramach kształtowania pozycji podejrzanego, a w dalszej kolejności poszerzy spektrum materiału podlegającego analizie, przy równoczesnym zachowaniu samodzielności jurysdykcyjnej z art. 8 § 1 k.p.k. Trudno zaś wyobrazić sobie, aby gospodarz postępowania karnego, a konkretniej organ, do którego dyspozycji podejrzany ma pozostawać, nie ustosunkował się w tak istotnej kwestii, jaką bezspornie jest utrzymanie podejrzanego w warunkach wolnościowych. Przy braku ustawowego zapewnienia odebrania takiego stanowiska przez sąd taka możliwość teoretycznie istniała. Oczywiście jest jednak, że i w aktualnym stanie prawnym, determinowanym brzmieniem art. 281 § 2 k.p.k., nic nie stoi na przeszkodzie, aby prokurator zawierzył decyzję o wydaniu listu żelaznego do uznania sądu. Taką dyspozycję trzeba potraktować wtedy jako odbicie stanowiska o braku sprzeciwu, a w konsekwencji także jako urzeczywistnienie wpływu prokuratora na proces stosowania listu żelaznego. Wyrazić należy zatem pogląd, że wyrażenie *in concreto* dezaprobaty (sprzeciwu) lub aprobaty (braku sprzeciwu) dla wydania listu żelaznego niewątpliwie stanowi wyraz wpływu, do którego nawiązano w uzasadnieniu projektu noweli „kwietniowej”.

Uzupełniając rozważania o celowościowym kontekście art. 281 § 2 k.p.k., wypada odnotować, że jeszcze inaczej niż K. Gajowniczek-Pruszyńska, lecz odmiennie do powyższych wywodów, intencje ustawodawcy odczytuje Ryszard A. Stefański, który zamysł wprowadzenia regulacji gwarantującej prokuratorowi wpływ na stosowanie listu żelaznego na etapie postępowania przygotowawczego utożsamia ze stanowiskiem wiążącym sąd. Za tym przemawiają zapisy uzasadnienia stanowiące o modyfikacji „regulacji dotyczących listu żelaznego, precyzującej tryb orzekania w tym przedmiocie przy poszanowaniu uprawnień prokuratora jako rzecznika interesu publicznego w zakresie ścigania przestępstw oraz dysponenta przygotowawczego etapu postępowania karnego [...]”, a także „zapewnienia wpływu prokuratora, na stosowanie tej instytucji na etapie postępowania przygotowawczego”²⁸. Jak się wydaje, zaprezentowana wyżej argumentacja dążąca do przekonania, że obecna treść art. 281 § 2 k.p.k. nie wiąże sądu stanowiskiem prokuratora, nie podważa intencji prawodawcy wynikających z przytoczonych przez R.A. Stefańskiego fragmentów uzasadnienia projektu ustawy. Przede wszystkim nie odejmuje ona prokuratorowi uprawnień wynikających z jego instytucjonalnej funkcji, gdyż stosunek do

²⁸ Zob. R.A. Stefański, *Skutki procesowe...*, s. 81.

wydania listu żelaznego wobec podejrzanego jako pochodzący od strony incydentalnego postępowania sąd powinien rozważyć, a w razie stwierdzenia niezasadności sprzeciwu zaprezentować argumentację za tym stojącą. Zapewnienie wpływu prokuratora na kwestię odpowiadania podejrzanego z wolnej stopy należy natomiast postrzegać w jego ustawowym wyrażeniu w przepisie art. 281 § 2 k.p.k. w rozumieniu już wcześniej przedstawionym.

Powyższe rozważania prowadzą zatem do konstatacji, że sprzeciw z art. 281 § 2 k.p.k. nie wiąże sądu. Przepisem tym wzmocniono natomiast rolę prokuratora, wprowadzając formalną sposobność ustosunkowania się co do rozstrzygnięcia rzutującego na zabezpieczenie toku postępowania na etapie, którego jest on gospodarzem. Trudno równocześnie zaaprobować pogląd, zgodnie z którym ustawodawca takim rozwiązaniem ujął cokolwiek innym uczestnikom procesu karnego. W tym miejscu wypada odnieść się do Mariusza Olężałka stwierdzającego, że nadanie przedmiotowemu sprzeciwowi znaczenia w procedurze wydawania przez sąd okręgowy listu żelaznego stanowi przykład rozwiązania „proprokuratorskiego” wprowadzonego kosztem pozycji obywatela w procesie karnym²⁹. Oczywiście zgodzić się trzeba z tym, że prokurator został wyposażony w narzędzie służące zaprezentowaniu swojego stosunku do kwestii skorzystania z dobrodziejstwa listu żelaznego względem konkretnego podejrzanego. Z tej perspektywy bez wątpienia stanowi to rozwiązanie „proprokuratorskie”. Jednakże w obecnym brzmieniu ustawy prokurator, przedstawiając rzecz bardziej precyzyjnie, ma wprost sformułowane uprawnienie do podjęcia próby wpłynięcia na kwestię zabezpieczenia stadium postępowania, za które jest on wszak odpowiedzialny. Stosunek obywatel-państwo w postępowaniu karnym nie jest zaś równorzędne w każdym znaczeniu tego układu. Istotnie, po stronie osób uwikłanych w proces karny leżą liczne obowiązki procesowe, a rolę gospodarza postępowania, a zatem prokuratora na etapie przygotowawczym, stanowi zapewnienie skutecznej ich realizacji. W tym też prokurator jest nie tyle uprawniony, co obowiązany do podejmowania zabiegów umożliwiających wywiązanie się z tej roli, a co dobitnie wyraża zgłoszenie sprzeciwu z art. 281 § 2 k.p.k. bądź odstępnie od jego zgłoszenia. Przeciwnie stanowisko, jakkolwiek kwestionujące zasadność utrzymywania w porządku prawnym wprost sformułowanego uprawnienia do zgłaszania sprzeciwu i odwołujące się przy tym do zasady równości stron, zwaną niekiedy równości „broni”, wydaje się wypaczać jej istotę zasadzoną w zapewnieniu

²⁹ Zob. M. Olężałek, *Obywatel kontra państwo – nierówność „broni”*, „Palestra” 2022, nr 3, s. 98.

każdej ze stron rozsądnej sposobności przedstawienia swojego spojrzenia na sprawę³⁰. Prokurator będący gospodarzem etapu przygotowawczego sprawy jest zatem stroną uprzywilejowaną w rozumieniu art. 281 § 2 k.p.k. o tyle, o ile regulacja ta stanowi źródło kompetencji do przeciwstawienia się wnioskowi podejrzanego lub jego obrońcy i jednoczesnego wyłożenia stojącej za tym argumentacji, która docelowo ma przekonać sąd do konkretnego rozstrzygnięcia, nie zaś zdeterminować jego kierunek³¹.

5. Zakończenie

Konkludując, wskazać należy, że tekstowo konstrukcja art. 281 § 2 k.p.k. stanowi podłoże dla dwóch przeciwstawnych stanowisk w przedmiocie charakteru prawnego uregulowanego w tymże przepisie sprzeciwu prokuratora. W pierwszym zapatrywaniu sprzeciw ten wiąże sąd, co z kolei determinuje kierunek rozstrzygnięcia kwestii wydania wobec podejrzanego listu żelaznego, w drugim zaś sprzeciw stanowi dla sądu wyłącznie informację o stosunku gospodarza postępowania przygotowawczego do wydania listu żelaznego, którą sąd bierze pod rozwagę, lecz nie dyktuje nią swojej decyzji. Spór ten niesie za sobą doniosłe konsekwencje praktyczne. Te w głównej mierze zasadzają się w diametralnym rozróżnianiu przez poszczególne sądy okręgowe jednej instytucji w reżimie tożsamej regulacji karnoprocesowej, co wszak stanowi naturalne następstwo równoległego utrwalania linii orzeczniczych na wskazanych wyżej skrajnie odmiennych stanowiskach. To z kolei implikuje niepewność osób zaangażowanych w postępowanie przygotowawcze co do kształtu kompetencji prokuratora w procedowaniu nad wydaniem listu żelaznego przez konkretny sąd. Potrzeba weryfikacji prawidłowości stanowisk wydaje się zatem bezwzględnie konieczna, co sprawia, że każdy zabrany w tej sprawie głos jest pożądany jako zmierzający do doktrynalnej konkretyzacji tego uprawnienia. Poczynione wyżej wywody dążą z kolei do wykazania, że wynik przeprowadzenia pełnej wykładni art. 281 § 2 k.p.k. nie pozostawia wątpliwości co do tego, iż sprzeciw, o którym mowa w tymże przepisie, nie wiąże sądu. Tym samym warstwa tekstowa tej regulacji, mimo pewnej niefortunności, nie wymaga korekt. Jednakże nie można uchylać się od przytoczonej wyżej refleksji o wadze roztaczanych nad nią sporów, która uprawnia prognozę, że prędzej czy później sformułowane

³⁰ Na temat takiego rozumienia zasady „równości broni” zob. P. Wiliński, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom III. Zasady procesu karnego*, red. P. Hofmański, P. Wiliński, Warszawa 2014, s. 261-262 wraz z przywołaną tam literaturą.

³¹ Takie zapatrywanie wydaje się tak samo bliskie stanowiskom upatrującym w liście żelaznej umownego charakteru, jak i tym, którzy ograniczają się tylko do uznawania cech negocjacyjnych, nie zaś samej umowności – na ten temat zob. R.A. Stefański, *List żelazny...*, s. 34-35.

zostaną wnioski *de lege ferenda* zorientowane na wprowadzenie przez ustawodawcę zmian tekstowych, aby osiągnąć efekt sprzyjający możliwości jednoznacznego zakwalifikowania charakteru przedmiotowego sprzeciwu prokuratora.

Bibliografia

Akty prawne

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity Dz.U. z 2022 r., poz. 1375 z późn. zm.).

Ustawy z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1023).

Orzecznictwo

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 1998 r., K 3/98, OTK 1998, nr 4, poz. 52.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 1998 r., IV KKN 492/97, OSNKW 1999, nr 1-2, poz. 5.

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 marca 2022 r., II AKz 222/22, LEX nr 3334354.

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 27 kwietnia 2022 r., II AKz 393/22, LEX nr 3357362.

Postanowienie Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 6 czerwca 2022 r., XIV Kp 683/22, LEX nr 3357363.

Inne

Uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 867, www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=867 (dostęp: 11.04.2023).

Literatura

Boratyńska K.T., Czarnecki P., Koper R., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2023.

Cora Ł., *Charakter prawny sprzeciwu prokuratora co do wydania listu żelaznego w postępowaniu przygotowawczym. Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 marca 2022 r., II AKz 222/22*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2022, nr 7-8.

Drajewicz D., *List żelazny a zasady karnoprosesowe*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 4.

Drajewicz D., *List żelazny i jego ewolucja w systemie polskiego prawa karnoprosesowego*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 4.

- Drajewicz D., *List żelazny w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2020.
- Eichstaedt K., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, art. 281, LEX/el. 2023 (dostęp: 11.04.2023).
- Gajowniczek-Pruszyńskiej K., *Instytucja listu żelaznego w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2022.
- Gizbert-Studnicki T., *Wykładnia celowościowa*, „Studia Prawnicze” 1985, nr 3-4.
- Grubalska A., *Sprzeciwienie się prokuratora a sprzeciw w procesie karnym*, „Przegląd Sportowy” 2023, nr 3.
- Grzegorzczak T., *Kilka uwag o potrzebie sięgania do wykładni systemowej i funkcjonalnej w procesie wykładni przepisów prawa w sprawach karnych*, [w:] *W poszukiwaniu dobra wspólnego*, red. A. Choduń, S. Czepita, Szczecin 2010.
- Kardas P., [w:] *Etyka adwokacka a kontradiktoryjny proces karny*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2015.
- Kurowski M., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I*, wyd. IV, red. D. Świecki, Warszawa 2018.
- Olęzałek M., *Obywatel kontra państwo – nierówność „broni”*, „Palestra” 2022, nr 3.
- Romanowicz M., *Utrwalona linia orzecznicza jako argument z (własnego) autorytetu sądowego*, [w:] *Rola orzecznictwa w systemie prawa*, red. T. Giaro, Warszawa 2016.
- Skorupka J., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021.
- Stefański R.A., *List żelazny w nowym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 11.
- Stefański R.A., *Skutki procesowe sprzeciwu prokuratora w przedmiocie wydania listu żelaznego. Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 marca 2022 r.*, II AKz 222/22, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2022, nr 7-8.
- Stefański R.A., [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorzczak, D. Świecki, Warszawa 2021.
- Stefański R.A., Zabłocki S., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 167-296*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2019.
- Struczyk E., *Wydanie listu żelaznego jako rezultat pertraktacji procesowych*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2007, nr 72.
- Świda Z., *Glosa do wyroku SN z dnia 1 grudnia 1998 r.*, IV KKN 492/97, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1999, nr 7-8.
- Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2016.

Wiliński P., [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom III. Zasady procesu karnego*, red. P. Hofmański, P. Wiliński, Warszawa 2014.

Wronkowska S., Zieliński M., *Komentarz do zasad techniki prawodawczej z dnia 20 czerwca 2002 r.*, Warszawa 2012.

Zieliński M., Bogucki O., Choduń A., Czepita S., Kanarek B., Municzewski A., *Zintegrowanie polskich koncepcji wykładni prawa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2009, z. 4.

Summary

Statement on the importance of the prosecutor's objection to the safe conduct

An analysis of the views presented with regard to the relatively short period of validity of the regulations of Art. 281 § 2 Code of Penal Procedure leads to two key conclusions. Firstly, the nature of a regional court being bound by the prosecutor's objection when issuing safe conduct is subject to active verification in the doctrine. Secondly, the words of this verification allow us to talk about the dispute that emerges against the background of the perception of the regulation encoded in the cited provision. While this situation remains highly attractive for the academic discourse, it appears dangerous when applying the law, if only from the angle of failing to ensure a sense of legal certainty to citizens. It should therefore be predicted that, sooner or later, there will be a need to formulate *de lege ferenda* conclusions in this regard. Thus, every vote on the matter appears to be important. The purpose of this article is to present the view that the prosecutor's objection referred to in Art. 281 § 2 of the Code of Penal Procedure is not decisive for the issuance of safe conduct.

Słowa kluczowe: list żelazny, postępowanie karne, sprzeciw prokuratora, postępowanie przygotowawcze, prokurator

Key words: safe conduct, criminal proceedings, prosecutor's objection, preparatory proceedings, prosecutor